

Gikk barnebidragene ned etter bidragsreformen?

De nye reglene for beregning av barnebidrag som trådte i kraft høsten 2003, skulle gi en mer rettferdig fordeling av utgiftene til barnas forsørgelse mellom bidragspliktige og bidragsberettigede. Et flertall i begge foreldregruppene mente i 2004 at bidraget var blitt redusert i løpet av de to siste årene, til glede for de bidragspliktige og til gremmelse for de bidragsberettigede. Men har de rett? Svaret er «ja» hvis man ser bort fra de samtidige skatteendringene. Tar vi hensyn til dem, viser det seg at bidragsnivået i gjennomsnitt var det samme i 2002 og 2004.

Et nytt system for beregning av underholdsbidrag for barn (barnebidraget) ble vedtatt sommeren 2001 og fullt gjennomført fra 1. oktober 2003. Formålet med endringene var å stimulere de bidragspliktige til mer samvær med barna og til en mer rettferdig fordeling av utgiftene til barnas forsørgelse mellom bidragspliktige og bidragsberettigede.

Jan Lyngstad

Hvem kommer best ut?

Både før og etter endringene gikk diskusjonen høyt om de nye reglene bidro til å heve eller senke det generelle bidragsnivået, om det var de bidragspliktige eller bidragsmottakerne som kom best ut. Det er dette vi skal se nærmere på i denne artikkelen.

Det gamle systemet var bygd på at den bidragspliktige skulle betale «etter evne», det vil si at den bidragspliktige forelderen skulle betale en prosentandel av bruttoinntekten sin til barnet. Procentsatsene var 11 prosent for ett barn, 18 prosent for to, 21 prosent for tre og 28 prosent for fire eller flere barn.

Nytt system og nye skatteregler

Det nye systemet tar hensyn til begge foreldrenes inntekter og tar utgangspunkt i kostnadene ved å forsørge barnet. Man har laget anslag over hva det koster å ha barn i ulike aldersgrupper. Basert på modelltall fra Statens institutt for forbruksforskning har man laget sjabloner for underholdskostnader. Fra dette trekkes barnetrygden. Den nettokostnaden som da fremkommer, skal fordeles mellom foreldrene etter hvor stor inntekt hver av dem har. Dersom den bidragspliktige har samvær med barnet, gis det et visst fradrag i bidraget alt etter barnets alder og omfanget av samværet. Reglene er utformet slik at bidragspliktige med lave inntekter skjermes, og bidragsberettigede vil motta et minstebidrag (bidragsforskudd) fra det offentlige dersom den bidragspliktige ikke har evne (eller vilje) til å betale (Barne- og familiedepartementet, 2001).

Samtidig med endringene i reglene for beregning av barnebidrag ble også skattereglene og reglene for avkorting av overgangsstønaden endret. Tidligere gav betalt bidrag fradrag i skattbar inntekt, mens det ble beregnet skatt på mottatt bidrag. Etter barnebidragsreformen gis det ikke lenger fradrag for betalt bidrag, og det betales ikke lenger skatt for mottatt bidrag. Før reformen fikk bidragsmottakere med overgangsstønad bare beholde 30 prosent av mottatt barnebidrag ut over minstebidraget (bidragsforskottet).

Jan Lyngstad er forsker i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for demografi og leveårsforskning (jan.lyngstad@ssb.no).

De resterende 70 prosent tok trygdekontoret.¹ Etter reformen falt denne regelen bort.

Er barnebidraget endret gjennom reformen?

De nye reglene for beregning av barnebidrag innebærer altså:

- at man nå tar hensyn til både bidragpliktiges og bidragsberettigedes inntekt, mens man tidligere beregnet bidraget bare på grunnlag av bidragpliktiges inntekt,
- og at avtalt samvær mellom bidragpliktige og barn nå bidrar til å redusere bidraget, mens omfanget av samvær tidligere ikke hadde noen betydning ved bidragsberegningen.

Colourbox.com

Målet var blant annet å oppmuntre foreldre som ikke bodde sammen med barna sine, til å være mer sammen med dem, og at utgiftene til barnets forsørgelse i større grad enn tidligere skal deles mellom foreldrene etter økonomisk evne (Barne- og familiedepartementet 2001).

Samværet har trolig økt noe etter at de nye reglene begynte å gjelde, men dette kan bare i liten grad tilskrives endringene i regelverket (Kitterød 2005). Men hvilke konsekvenser har bidragsreformen fått for størrelsen på betalt og mottatt bidrag? Det er vanskelig å si hvordan alle regelendringene har slått ut for bidragsnivået samlet sett og for den enkelte bidragspliktige og bidragsberettigede.

De ulike bestemmelsene kan dra i hver sin retning, men mange bidragspliktige med høye inntekter har trolig fått lavere bidrag. Det mener i hvert fall formannen i Aleneforeldreforeningen, Stig Rusten, i et intervju i Kvinner og klær nummer 40/2003. Dessuten har ikke alle foreldre som betaler og mottar barnebidrag, fått regnet om bidraget etter de nye reglene. Annethvert barn som fikk bidraget utbetalt via trygdeetaten, fikk ifølge bidragsstatistikken fra Arbeids- og velferdsetaten fortsatt beregnet bidraget etter gammelt regelverk i januar 2006 (se nedenfor). For en del av foreldrene til disse barna har bidraget i realiteten økt, siden den bidragspliktige har mistet skattefradraget, og den bidragsberettigede ikke lenger betaler skatt av det.

Statistikk over gjennomsnittlig barnebidrag fra Rikstrygdeverket (nå Arbeids- og velferdsetaten) viser at gjennomsnittlig bidrag ble redusert fra om lag 1 900 kroner per barn i september 2003 til om lag 1 600 kroner per barn i februar 2005. Tar man hensyn til skatten, ble netto bidrag i september 2003 beregnet til 1 364 kroner (Aftenposten 04.04.2005). Ved å ta hensyn til skatten, økte altså barnebidraget fra september 2003 til februar 2005.

Rikstrygdeverkets beregninger gir imidlertid ikke et helt dekkende bilde av endringene av bidragsnivået fra tida før til tida etter bidragsreformen for alle bidragsbarn, først og fremst fordi barn hvor foreldrene har privat avtale

uavhengig av Arbeids- og velferdsetaten (10-20 prosent av foreldrene),² ikke er med i etatens register og derfor heller ikke er med i deres beregninger.³

I denne artikkelen skal vi undersøke i hvilken grad bidragsberettigede og bidragspliktige har opplevd at bidraget er blitt endret fra 2002 til 2004. Videre skal vi undersøke om det var flere som var fornøyde med nivået på barnebidraget i 2004 enn i 2002, og hvem som mente det nye bidraget var for høyt, og hvem som mente det var for lavt. Vi skal også undersøke i hvilken grad foreldrene mener de nye beregningsreglene har hatt konsekvenser for eget bidrag. Har bidraget endret seg slik de bidragspliktige og de bidragsberettigede tror? Har de grunn til å være fornøyde/misfornøyde med endringene i bidragsnivået?

Data og metode

I analysene vil vi benytte svar på spørsmål om bidrag i to spørreundersøkelser om samvær og bidrag som ble gjennomført av Statistisk sentralbyrå høsten 2002 og høsten 2004 (se tekstramme). Den første viser situasjonen slik den var året før de nye bidragsreglene trådte i kraft. Den siste viser situasjonen året etter at endringene hadde blitt satt i verk. Dels vil vi sammenlikne svar på likelydende, eller tilnærmet likelydende, spørsmål i 2002 og 2004, dels vil vi benytte oss av svar på tilbakegående spørsmål i 2004-undersøkelsen.

I begge årene ble det trukket et utvalg av *bidragspliktige* og *bidragsberettigede*. De bidragspliktige (vesentlig fedre) var foreldre som har ett eller flere barn under 18 år, som de ikke er registrert bosatt sammen med, men som de likevel kan ha et visst samvær med. De bidragsberettigede (vesentlig mødre) er registrert bosatt sammen med ett eller flere egne barn som de dermed har den daglige omsorgen for, men som ikke bor sammen med barnets/barnas andre forelder.

Analysene i denne artikkelen er basert på opplysninger fra grupper av bidragspliktige og grupper av bidragsberettigede. Vi sammenholder ikke opplysninger fra foreldrene til samme barn i denne artikkelen.

Nesten halvparten mener de har fått lavere barnebidrag

I 2004 ble både bidragsberettigede og bidragspliktige spurt om bidraget var blitt endret i løpet av de to siste årene, det vil si siden høsten 2002 da de gamle reglene for beregning av barnebidrag fortsatt gjaldt.

Både blant de bidragspliktige og blant de bidragsberettigede var det flere som svarte at barnebidraget var blitt lavere etter bidragsreformen enn som svarte at det var blitt høyere. 48 prosent av de bidragsberettigede mente det var blitt lavere, 16 prosent at det var blitt høyere. Blant de bidragspliktige var de tilsvarende tallene 40 og 24 prosent. I begge gruppene mente en tredel (34 prosent) at bidraget var uendret.

Andelen som svarte at bidraget var blitt lavere, var noe høyere blant de

Tabell 1. Andel som mener det har skjedd endringer i eget barnebidrag fra 2002 til 2004. Bidragsberettigede og bidragspliktige.¹ 2004. Prosent

Svar fra:	Endring i eget barnebidrag 2002-2004				Ubesvart	Antall
	Alle	Bidraget er høyere i 2004	Bidraget er uendret	Bidraget er lavere i 2004		
Bidragsberettigede ..	100	16	34	48	2	1 205
Bidragspliktige	100	24	34	40	2	1 067

¹ Bare de som på intervju tidspunktet høsten 2004 hadde skilt lag for minst to år siden.
Kilde: Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2. Grad av fornøydhet med størrelsen på barnebidraget som den bidragspliktige betaler. Bidragspliktige og bidragsberettigede. 2002 og 2004. Prosent

Svar fra:	Den bidragspliktige betaler						Ubesvart	Antall
	Alle	Alt for mye	Litt for mye	Passelig	Litt for lite	Alt for lite		
Bidragspliktige								
2002	100	32	25	41	1	0	1	900
2004	100	18	19	60	2	-	1	953
Bidragsberettigede								
2002	100	2	2	51	26	16	3	1 033
2004	100	0	2	39	26	29	4	1 136

Kilde: Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002 og 2004, Statistisk sentralbyrå.

bidragsberettigede (48 prosent) enn blant de bidragspliktige (40 prosent), og det var flere bidragspliktige enn bidragsberettigede som mente at bidraget var høyere i 2004 enn i 2002 (24 mot 16 prosent). Hva skyldes dette?

Noe av forskjellen kan skyldes ulikt frafall i de to gruppene. Det er flere av de bidragspliktige enn av de bidragsberettigede i utvalget som ikke har svart på undersøkelsen. Skjevheter i utvalget som følge av frafall har

vi imidlertid forsøkt å rette opp gjennom vektning. Dessuten var ikke frafallet i 2004-undersøkelsen spesielt høyt, bare 25 prosent. Det er grunn til å regne med at svarene de bidragsberettigede og de bidragspliktige gir på spørsmål som dette, vil sprike, også i de tilfellene hvor vi har svar fra begge foreldrene. Det er for eksempel en klar tendens til at bidragspliktige oppgir høyere samvær mellom seg selv og barna enn opplysningene fra de bidragsberettigede om de bidragspliktiges samvær med barna tyder på (Kitterød 2004a, 2004b og 2005). Noe tilsvarende gjelder nok også når vi spør om endringer i barnebidraget.

Flere fornøyde bidragspliktige ...

Både i 2002 og i 2004 ble foreldrene spurt om de var fornøyde med størrelsen på bidraget. De som betalte bidrag, ble bedt om å vurdere om de betalte for mye, passe eller for lite når de tok hensyn til både sin egen og bidragsmottakerens inntekt. De som mottok bidrag, ble tilsvarende spurt om de syntes den andre forelderen betalte for mye, passe eller for lite.

Svarene på disse spørsmålene er vist i tabell 2. Det er de som betaler bidraget, som er blitt mer fornøyde med bidragsnivået. Mens 41 prosent av bidragsbetalerne syntes bidraget var passe stort i 2002, var denne andelen økt til 60 prosent i 2004. I 2002 syntes over halvparten (57 prosent) at de betalte for mye, i 2004 bare 37 prosent. Det var svært få som syntes de betalte for lite.

... men færre fornøyde bidragsmottakere

Blant bidragsmottakerne er det derimot færre som er fornøyde med bidraget i 2004 enn i 2002. I 2002 syntes halvparten av bidragsmottakerne (51 prosent) at den bidragspliktige betalte et passelig høyt bidrag, i 2004 bare 39 prosent. Derimot er det blitt flere som synes at bidraget er for lavt i 2004 enn i 2002, 55 mot 42 prosent. Begge årene var det forsvinnende få som syntes den bidragspliktige betalte for mye.

Tabell 3. Grunnen til at barnebidraget ble endret fra 2002 til 2004, etter om bidragsbetalerne og bidragsmottakerne hadde fått bidraget økt eller redusert. Prosent

	Bidragsbetalere		Bidragsmottakere	
	Økt bidrag	Redusert bidrag	Økt bidrag	Redusert bidrag
Alle ¹	100	100	100	100
Endrede beregningsregler	31	61	42	62
Endret omsorgsbyrde	1	6	4	2
Endret inntektssituasjon for bidragsbetaler og/eller bidragsmottaker .	21	18	24	20
Annet	44	15	30	16
Ubesvart	2	-	0	1
Antall	266	353	185	526

¹ Alle som var bidragspliktige eller bidragsberettigede både i 2002 og i 2004, som betalte eller mottok bidrag i 2004, og som hadde fått bidraget endret fra 2002 til 2004.

Kilde: Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004, Statistisk sentralbyrå.

Endret bidrag skyldes i stor grad endrede beregningsregler

I hvilken grad har selve bidragsreformen bidratt til de rapporterte endringene i bidraget, og i hvilken grad har andre forhold har spilt inn? I 2004 ble de som hadde fått endret bidraget fra 2002 til 2004, spurt hva som var den viktigste grunnen til at bidraget ble endret. Det var ingen faste svaralternativ. Svarene ble kodet i etterhånd.

Det var først og fremst de som hadde fått bidraget redusert, som svarte at de endrede beregningsreglene var grunnen til endringen. Godt over halvparten av bidragsbetalerne og bidragsmottakerne med redusert bidrag mente de endrede beregningsreglene var den viktigste grunnen til at bidraget ble redusert fra 2002 til 2004, 61 prosent av bidragsbetalerne og 62 prosent av bidragsmottakerne. Langt færre av dem som hadde fått økt bidrag, mente at grunnen til økningen var bidragsreformen i 2003, 31 prosent av bidragsbetalerne og 42 prosent av bidragsmottakerne.

Rundt 6 prosent av bidragsbetalerne og 3–4 prosent av bidragsmottakerne knyttet endringene i bidraget til endringer i samværet mellom bidragsbetaleren og de felles barna. Indirekte knyttet dermed også de endringene i bidraget til endringene i bidragsreglene. I 2002 var, som tidligere nevnt, størrelsen på bidraget uavhengig av dette samværet. Det var først ved regelendringen i 2003 at samværet fikk betydning ved beregning av bidrag. Endringene i samværet ville dermed ikke fått noen konsekvenser for bidragets størrelse i 2004 for disse barna, dersom de gamle reglene fortsatt sto fast. I tabell 3 er derfor disse tilfellene tatt med blant dem som svarte at endringene i bidraget skyldtes endrede beregningsregler.

Endret omsorgsbyrde, det vil si endret antall barn det skal betales eller mottas bidrag til, fikk etter reglene konsekvenser for bidragets størrelse både i 2002 og 2004. Denne forklaringen på at bidraget er blitt endret kan dermed ikke knyttes til reformen i 2003 på samme måten som det endrete samværet. Den fjerde svarkategorien, endret inntektsituasjon, gjelder i all hovedsak endringer i bidragsbetalerens inntekter. I noen tilfeller er det uklart om den som svarer, refererer til endringer i bidragsbetalers eller bidragsmottakers inntekt. I de tilfellene som gjelder endringer i bidragsmottakers inntekt, ville endringene i bidraget ikke ha funnet sted hvis reglene for beregning av barnebidrag ikke var blitt endret høsten 2003. Bidragsmottakers inntekt hadde ingen betydning for bidragets størrelse i 2002, slik det hadde fått i 2004. Vi vet ikke hvor mange det dreier seg om, bare at de er ganske få.

Den femte svarkategorien, «Annet», skjuler både ufullstendige og upresise svar som har vært vanskelige å tolke, og svar som ikke faller inn under de første fire kategoriene. Eksempler på slike svar er «Faren gidder ikke betale mer», «Frivillig avtale mellom foreldrene» og «Bestemte selv. Deler heller på utgiftene». Også her kan det skjule seg tilfeller hvor endringen i bidraget kan knyttes til bidragsreformen. Vi vet ikke nøyaktig hvor mange det kan dreie seg om, men det er trolig ikke mange.

Vi kan dermed slå fast at rundt halvparten av bidragsbetalerne og noe over halvparten av bidragsmottakerne som fikk bidraget endret fra 2002 til 2004, fikk det endret som følge av endringene i reglene for beregning av bidrag, og at det først og fremst var dem med redusert bidrag som mente det var de endrede reglene som var grunnen til at bidraget ble endret.

Tabell 4. Andel som har betalt og mottatt barnebidrag høsten 2002 og 2004. Bidragspliktige og bidragsberettigede. Andel i prosent

	Bidragsbetalerne		Bidragsmottakerne	
	2002	2004	2002	2004
Betalt/mottatt bidrag: ¹				
Alle	100	100	100	100
Ja	85	73	80	78
Nei	15	26	18	21
Ubesvart ...	-	1	2	-
Antall	1 046	1 278	1 260	1 418

¹ De bidragspliktige ble spurt om de betalte bidrag, de bidragsberettigede om de mottok. Kilde: Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002 og 2004, Statistisk sentralbyrå.

Færre samværsforeldre betaler bidrag

De bidragspliktige ble spurt om de betalte barnebidrag til den andre forelderen, og hvor mye de betalte per måned. Tilsvarende ble de bidragsberettigede spurt om de mottok bidrag, og hvor mye de mottok per måned. Tabell 4 viser hvor stor andel av de bidragspliktige som betaler bidrag, og hvor stor del av de bidragsberettigede som mottar bidrag i 2002 og 2004.

Vi ser at andelen bidragspliktige som *ikke* betaler bidrag, har økt fra 15 prosent i 2002 til 26 prosent i 2004. Det er mer tvilsomt om andelen bidragsberettigede som ikke mottar bidrag, har økt. Riktignok økte andelen som svarte nei, fra 18 til 21 prosent, men samtidig ser vi at det var et noe større partielt frafall i 2002 enn i 2004, henholdsvis 2 og under 1/2 prosent.

I 2002 ble de bidragsberettigede spurt om *den andre forelderen* betaler barnebidrag; i 2004 ble de spurt om *de selv mottar barnebidrag*. Bidragsberettigede som mottar bidrag fra trygdekontoret, men som vet at den andre forelderen ikke betaler, ville ha svart *nei* på spørsmålet som ble stilt i 2002 og *ja* på spørsmålet som ble stilt i 2004. I en del tilfeller, spesielt der det er lite eller ingen kontakt mellom foreldrene, kan det være vanskelig for den bidragsberettigede å vite om den bidragspliktige betaler eller ikke. Det er trolig grunnen til at så vidt mange (2 prosent) ikke svarte på dette spørsmålet i 2002. Dersom spørsmålet hadde blitt stilt på samme måte i 2002 som i 2004, det vil si at det begge år ble spurt om den bidragsberettigede *mottar bidrag* uten å spesifisere hvem som betaler – den bidragspliktige eller trygdeetaten – ville det trolig ha vært noe mer enn 18 prosent som hadde svart ja på dette spørsmålet i 2002. Det er derfor vanskelig å si om andelen bidragsberettigede som ikke mottar bidrag har økt, har gått ned, eller om den lå på omtrent det samme nivået i 2002 og i 2004.

Redusert nivå på barnebidraget

I tabell 5 har vi beregnet gjennomsnittlig betalt og mottatt bidrag i 2002 og 2004. Vi ser at betalt og mottatt bidrag i gjennomsnitt er lavere i 2004 enn i 2002. Både opplysningene fra de bidragspliktige og de bidragsberettigede tyder altså på at bidragsnivået er blitt lavere etter bidragsreformen. Ifølge de bidragspliktige ble gjennomsnittlig betalt bidrag redusert fra 2 500 til 1 800 kroner i denne perioden. Ifølge de bidragsberettigede ble gjennomsnittlig mottatt bidrag redusert fra 2 000 til 1 600 kroner.

Vi ser at de to foreldregruppene gir noe forskjellige svar. Det gjennomsnittlige betalte bidraget som de bidragspliktige oppgir, er høyere enn det gjennomsnittlige mottatte bidraget som de bidragsberettigede oppgir. Dette kan virke overraskende. I de tilfellene den bidragspliktige ikke betaler bidrag på grunn av manglende økonomisk evne eller vilje, vil den bidragsberettigede få minstebidrag (bidragsforskott) fra folketrygden. Dermed skulle vi forvente at de bidragsberettigede i gjennomsnitt mottar mer i bidrag enn de bidragspliktige betaler, men tallene i tabell 5 tyder på det motsatte.

Kanskje de bidragspliktige i tillegg til det ordinære bidraget også regner med tilleggsbidrag⁴ eller nedbetaling av bidragsgjeld, mens den bidragsberettigede bare oppgir det ordinære månedlige bidraget? Når det er rom for skjønn, vil trolig hver av foreldrene tolke spørsmålet slik de anser det mest gunstig for seg. De bidragspliktige vil overvurdere hvor stort bidrag de betaler, og de bidragsberettigede vil undervurdere hvor stort bidrag de mottar.

Tabell 5. Betalt og mottatt barnebidrag per måned høsten 2002 og 2004. Bidragspliktige og bidragsberettigede. Gjennomsnitt og median¹ i kroner

	Bidragspliktige		Bidragsberettigede	
	2002	2004	2002	2004
Bidragetsstørrelse:				
Alle ²				
Gjennomsnitt	2 500	1 800	2 000	1 600
Median	2 000	1 600	1 800	1 400
Antall	1 024	1 246	1 190	1 399
Alle som betalte/mottok bidrag				
Gjennomsnitt	2 900	2 400	2 500	2 100
Median	2 500	2 000	2 200	1 800
Antall	881	932	978	1 119

¹ Medianen er den «midterste» verdien i fordelingen. Halvparten har lavere verdi enn medianen, halvparten har høyere verdi.

² Gjennomsnitt og median for alle, inkludert de som ikke betalte eller mottok bidrag.

Kilde: Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002 og 2004, Statistisk sentralbyrå.

Før bidragsreformen kunne betalt bidrag bli avkortet mot eventuell overgangsstønad. I de tilfellene den bidragspliktige betalte et høyere bidrag enn minstebidraget, og den bidragsberettigede mottok overgangsstønad fra folketrygden, betalte den bidragspliktige mer i barnebidrag enn den bidragsberettigede mottok. Dette kan være noe av forklaringa på at de bidragspliktiges opplysninger om betalt bidrag i 2002 gir et noe høyere gjennomsnitt enn de bidragsberettigedes opplysninger om mottatt bidrag. I 2004 var denne avkortingsregelen tatt bort. Forskjellen i gjennomsnittlig betalt og mottatt bidrag må dette året skyldes andre ting.

Gjennomsnittsbetrag er følsomme for eventuelle ekstremverdier. Hvis det for eksempel er med en bidragspliktig som betaler et ekstremt høyt bidrag i 2002-utvalget, mens man ikke har et tilsvarende tilfelle i 2004-utvalget, kan denne ene forelderen trekke gjennomsnittsbidraget i 2002 så mye opp at det ser ut som om bidragsnivået er høyere i 2002 enn i 2004, selv om dette kanskje ikke er tilfellet.

Ved siden av gjennomsnittlig bidrag har vi i tabell 5 også vist medianen. Medianen er den verdien i fordelingen som deler utvalget i to like store deler. Det er den «midterste verdien» i utvalget. Når median betalt bidrag er på 2 000 kroner i 2002, betyr det altså at det er like mange bidragspliktige som betaler et høyere bidrag enn 2 000 kroner per måned, som det er bidragspliktige som betaler et lavere bidrag enn 2 000 kroner. Medianen er ikke på samme måten som gjennomsnittet følsom for ekstremverdier. Dersom en av de bidragspliktige i utvalget betaler et svært høyt bidrag og dermed trekker gjennomsnittet i været, får det ingen særlig konsekvens for medianen.

Vi ser av tabell 5 at ikke bare gjennomsnittlig bidrag, men også medianbidraget blir redusert i perioden 2002 til 2004. Medianen i fordelingen av betalt bidrag går ifølge de bidragspliktige ned fra 2 000 til 1 600 kroner, mens medianen i fordelingen av mottatt bidrag ifølge de bidragsberettigede går ned fra 1 800 til 1 400 kroner. Både gjennomsnittet og medianen er altså lavere i 2004 enn i 2002. Dette gjelder enten vi spør de bidragspliktige om betalt bidrag eller de bidragsberettigede om mottatt bidrag.

Reduksjonen i gjennomsnittlig bidrag skyldes blant annet at det var færre som betalte bidrag i 2004 enn i 2002, 73 mot 85 prosent (se tabell 4). Men gjennomsnittsbidraget har også gått ned for dem som faktisk betaler bidrag. Det ser vi av den nederste delen av tabell 5, der vi har beregnet gjennomsnitt og median bare for de bidragspliktige som faktisk betaler bidrag, og for de bidragsberettigede som faktisk mottar bidrag.

Konklusjonen er klar: Når vi baserer oss på svarene i spørreundersøkelsene og beregner brutto barnebidrag (barnebidrag før skatt), var nivået lavere året etter at bidragsreformen trådte i kraft, det vil si i 2004, enn det var året før bidragsreformen trådte i kraft, det vil si i 2002.

Colourbox.com

Tabell 6. Betalt og mottatt barnebidrag per år i 2002 før og etter skatt og i 2004. Bidragspliktige og bidragsberettigede. Gjennomsnitt¹ i løpende kroner

	2002		Antall	2004	
	Gjennomsnitt			Gjennomsnitt	Antall
	Før skatt	Etter skatt			
Bidragspliktige	29 800	21 700	1 024	21 500	1 246
Bidragsberettigede	24 100	19 800	1 190	19 400	1 399

¹ Gjennomsnitt av alle, inkludert de som ikke betalte eller mottok bidrag.
Kilde: Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002 og 2004, Statistisk sentralbyrå.

Etter skatt er resultatet omtrent det samme

Samtidig med at reglene for beregning av barnebidrag ble endret, endret man også skattereglene. I en sammenlikning mellom bidragsnivået i 2002 og 2004 bør man ta hensyn til dette og sammenlikne netto barnebidrag, det vil si etter at det for 2002 er tatt hensyn til at betalt bidrag gir mindre skatt, og at mottatt bidrag beskattes.

I tabell 6 er gjennomsnittlig barnebidrag i 2002 oppgitt før og etter skatt. Betalt bidrag er i 2002 fratrukket skattefordelen ved at bidraget var fradragsberettiget, mottatt bidrag er fratrukket beregnet skatt. For 2004 er ikke det nødvendig, siden bidraget verken gir skattefradrag på bidragsbeta-lerens hånd eller skatt for den som mottar bidraget. I denne tabellen er be-
talt og mottatt bidrag beregnet per år, ikke per måned som i tabell 5.

Skattefordelen ved betalt bidrag og skatt av mottatt bidrag var i utgangs-
punktet 28 prosent. Skatt på mottatt bidrag ble imidlertid først beregnet
etter et særskilt skattefradrag på 23 prosent av bidraget, minimum 4 000
kroner og maksimum 43 000 kroner per barn.⁵ Dette har vi tatt hensyn til i
beregningene av skattefradrag, skatt og netto bidrag i 2002. For begge
gruppene – både for dem som betaler og dem som mottar bidrag – gjelder
det at de må ha en viss inntekt for at det skal bli noe skatt ut av det. Også
dette har vi forsøkt å ta hensyn til i beregningene.⁶

Dersom vi sammenlikner gjennomsnittlig bidrag før skatt i 2002 med gjen-
omsnittlig bidrag i 2004, slik vi også gjorde i tabell 5, ser vi at bidrags-
nivået er betydelig redusert. Men dersom vi sammenlikner gjennomsnittlig
bidrag etter skatt i 2002 med gjennomsnittlig bidrag i 2004, ser vi at for-
skjellen er borte. Når vi tar hensyn til at den bidragspliktige fikk redusert
skatten når han betalte bidrag i 2002, og at bidragsmottakeren betalte skatt
på bidraget, var altså bidragsnivået året etter bidragsreformen omtrent som
det var året før bidragsreformen. Dette gjelder enten vi tar utgangspunkt i

Utvalgene bestod i utgangspunktet av par av foreldre (2 000 i 2002, 1 900 i 2004). 2002-undersøkelsen ble gjennomført som spørreskjemaundersøkelse per post, mens det i 2004 ble gjennomført telefonintervju. Svarprosenten ble noe lavere i 2002-undersøkelsen. Det var spesielt de bidragspliktige som falt fra.

I nettoutvalget for 2002 endte man opp med 1 260 bidragsberettigede (1 121 mødre og 139 fedre) og 1 046 bidragspliktige (941 fedre og 105 mødre). Man fikk altså svar fra 2 306 personer, eller 59 prosent av bruttoutvalget. 1 492 av disse inngikk i hele par (746 par), det vil si par der både den bidragspliktige og den bidragsberettigede besvarte spørreskjemaet/intervjuet.

I 2004 var svarprosenten høyere (75 prosent). Man fikk svar fra 1 414 bidragsberettigede (1 240 mødre og 174 fedre) og 1 278 bidragspliktige (1 123 fedre og 155 mødre), det vil si fra 2 692 personer i alt. Av disse inngikk 1 582 i hele par (791 par).

I begge undersøkelsene ble det utarbeidet vektorer for å korrigere for ulikheter i trekk sannsynlighet og for utvalgsskjevhet som følge av frafall (Sætre 2004, Skaare og Fodnesbergene 2005, Vedø 2004).

opplysningene fra de bidragspliktige om hvor mye de betaler i bidrag, eller vi tar utgangspunkt i de bidragsberettigedes opplysninger om mottatt bidrag. Forskjellene i tabell 5 mellom gjennomsnittlig barnebidrag etter skatt i 2002 og gjennomsnittlig barnebidrag i 2004 er ikke større enn at de kan skyldes tilfeldigheter (statistisk usikkerhet).

Oppsummering

Høsten 2003 trådte nye regler for beregning av barnebidrag i kraft. Før dette ble bidraget beregnet alene på grunnlag av den bidragspliktiges inntekt. Med de nye reglene skal det også tas hensyn til hvor stor inntekt den bidragsberettigede har og hvor mye den bidragspliktige er sammen med barnet/barna. Samtidig ble altså skattereglene endret.

Både blant bidragspliktige og bidragsberettigede var det langt flere som mente at bidraget hadde gått ned fra 2002 til 2004, enn som mente det hadde gått opp. Naturlig nok var de bidragspliktige mer fornøyde med dette enn de bidragsberettigede. De bidragspliktige var mer fornøyde med bidragets størrelse etter enn før reformen. Blant de bidragsberettigede var det motsatt. De var mer fornøyde før reformen. Et flertall blant dem som hadde fått redusert bidraget, mente de nye beregningsreglene var grunnen til endringen.

Men har bidragsnivået gått ned fra 2002 til 2004? Det er ingen tvil om at betalt og mottatt bidrag før skatt i gjennomsnitt er blitt mindre. Både opplysningene fra de bidragspliktige og de bidragsberettigede tyder på det. Men når vi tar hensyn til de skatteendringene som samtidig skjedde, at betalt bidrag ikke lenger gir fradrag i skatten, og at mottatt bidrag ikke lenger beskattes, blir bildet et annet. Da viser det seg at bidragsnivået i 2004 er nokså likt bidragsnivået i 2002, både sett fra den bidragspliktiges og den bidragsberettigedes side.

¹ Folketrygdloven, paragraf 15-10.

² Anslått på grunnlag av Lyngstad, Kjeldstad og Nymoen 2005, vedlegg B1.

³ I tillegg ble ikke de tilfellene hvor bidraget var satt til null tatt med i beregningen av gjennomsnittet. Skatteberegningen som ble foretatt, var relativt grov. Det ble ikke tatt hensyn til at mange bidragspliktige og bidragsberettigede på grunn av særlige skatteregler (særskilt minstefradrag for barnebidrag, skattebegrensningsregelen) og lav inntekt ikke betaler skatt.

⁴ Slike tilleggsbidrag kan bidragsmottakeren få når det påløper store og/eller uventede utgifter som for eksempel utgifter til barnets konfirmasjon eller en uventet tannlegeregning.

⁵ Skattelovens paragrafer 6-30 til 6-32.

⁶ Etter skattelovens paragrafer 17-1 til 17-4 slapp pensjonister og mottakere av overgangsstonad som i 2002 tjente mindre enn 81 100 kroner, å betale trygdeavgift eller skatt på alminnelig inntekt (overgangsstonad, pensjon, barnebidrag, arbeidsinntekt m.m.). De som tjente mer enn 81 100 kroner, fikk skatten redusert slik at summen av trygdeavgift og skatt på alminnelig inntekt ikke oversteg 55 prosent av alminnelig inntekt (skattebegrensningsregelen). Her er det først og fremst bidragsberettigede mottakere av overgangsstonad som faller inn under skattebegrensningsregelen, og det er for denne gruppen vi har beregnet effekten av skattebegrensningsregelen. For øvrig har vi utnyttet opplysninger om betalt skatt og forutsatt at de som hadde negativ eller ingen skatt i 2002, heller ikke hadde betalte skatt (bidragsmottakere) eller fikk skattefradrag for barnebidrag (bidragsbetalere).

Referanser

Aftenposten (2005): Barnebidrag har økt med nye regler, 4. april 2005.

Barne- og familiedepartementet (2001): *Om lov om endringer i barnelova, forskotteringsloven og i enkelte andre lover (nye regler for beregning av barnebidrag m. m.)*, Ot.prp. nr. 43, 2000-2001, Akademika As, Oslo.

Kitterød, Ragni Hege (2004a): Samvær med barn etter samlivsbrudd: Hva svarer far, og hva svarer mor? *Samfunnspeilet* 2, 2004, Statistisk sentralbyrå.

Kitterød, Ragni Hege (2004b): *Foreldreskap på tvers av hushold. Ansvar og omsorg for barn blant foreldre som ikke bor sammen. Resultater fra Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002*, Rapport 2004/15, Statistisk sentralbyrå.

Kitterød, Ragni Hege (2005): *Når mor og far bor hver for seg. Ansvar og omsorg for barna før og etter bidragsreformen*, Rapport 2005/22, Statistisk sentralbyrå.

Kvinner og klær (2003): Bidrag til konflikt, nr. 40/2003.

Lyngstad, J., R. Kjeldstad og E. Nymoen (2005): *Foreldrøkonomi etter brudd. Omsorgsforeldres og samværforeldres økonomiske situasjon 2002*, Rapport 2005/21, Statistisk sentralbyrå.

Skaare, Sven og Gunnar Fodnesbergene (2005): Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004. Dokumentasjonsrapport, Notater 2005/41, Statistisk sentralbyrå.

Sætre, Aina Helen (2004): Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002. Dokumentasjons- og tabellrapport, Notater 2004/6, Statistisk sentralbyrå.

Vedø, Anne (2004): Vekter i undersøkelsen om samvær og bidrag 2002, Notater 2004/25, Statistisk sentralbyrå.